

Fidel Castro, ministeri d'Afers Exteriors

per **Damià Usón** ([@Damiauson](#))

Fidel Alejandro Castro Ruz (Birán, 13/08/2016 – L'Habana, 25/11/2016), fill d'un emigrant gallec de posició econòmica acomodada i d'una cubana filla d'emigrants canaris, diplomata en Dret a La Habana i lluitador ja des de l'època estudiantil contra les tiranies.

Des del dia de la seva recent mort s'ha escrit molt sobre la vida i l'obra d'aquesta personalitat, sobre la seva trajectòria, el seu eix programàtic, les seves polítiques públiques, els seus errors... Però, en aquest article, no parlaré de tots aquests fets, sinó que em dispenso a comparar el seu llegat i influència internacional, el que deixa al món, amb l'etapa dels governs cubans anteriors a la seva pujada al poder, i discutiré el pes que té ara Cuba respecte la resta de països centreamericans. Començaré amb una comparació entre el període que va de l'any 1902, data del naixement de la República de Cuba, a l'any 1959 i el que va d'aquest 1959 (moment del seu ascens al poder) al moment de la seva mort, el novembre de 2016.

Entre el 1902 i el 1959 trobem un país que a la pràctica havia esdevingut un protectorat dels Estats Units. La seva influència exterior es basava en l'exportació de sucre, mitjançant grans latifundis en mans d'empreses de terratinents dels Estats Units, i en la recepció de turisme sexual i de joc provinent del nord. Els casinos, hotels i sales de joc estaven en mans d'empreses del mateix país que les companyies sucreres. Els governs que va tenir Cuba eren de diferent color polític però s'assemblaven molt pel que fa al seu pes internacional (nul) i pel suport que tenien dels Estats Units (convé ressaltar que aquest suport venia acompanyat del fet que les principals empreses de l'illa estaven en mans de capital americà).

Aquesta situació contrasta amb la que hi ha hagut a l'illa durant els governs presidits per Fidel Castro, de 1959 a 2006, i pel seu germà Raúl, de 2006 fins a dia d'avui. D'ençà de la Revolució Cubana, que portà Castro al poder, la seva política internacional s'ha destacat per un allunyament radical de les polítiques anteriors, per la nacionalització de les empreses privades, cosa que el va enemistar per sempre amb els Estats Units (ja que les empreses d'aquest país perderen les seves inversions), per un alineament amb la URSS durant la Guerra Freda, per un estancament després de la caiguda del bloc comunista i per un nou període de pes internacional amb el Socialisme del segle XXI.

Des d'un punt de vista ideològic i econòmic, podem extreure que durant la Guerra Freda (1947-1991) Cuba va estar interessada en exportar el seu model d'estat, i va finançar i donar suport als diferents moviments d'esquerreres que, des de diferents vies, s'intentaven obrir pas a diferents països. Cuba sovint feia el paper de far i d'avantguarda d'aquests moviments en l'escenari llatinoamericà.

Des del punt de vista militar, podem observar una gran influència i llegat cubà durant la Guerra Freda. Cuba fins i tot va realitzar intervencions militars directes per ajudar en la implementació o sosteniment dels governs afins al marxisme-leninisme:

- 1963. La Guerra de les Arenes, Algèria. Cuba envia tropes al Magrib a sol·licitud del govern democràtic i popular d'Algèria, per una invasió marroquina d'una part del seu territori reclamat pel Marroc, amb el resultat del manteniment del territori per part d'Algèria.
- 1964-1965. Crisi del Congo. Castro envia tropes enmig de la lluita pel poder al país, que hi havia d'ençà de la descolonització, sense un resultat gaire clar.

- 1973-1974. Guerra del Yom Kippur (Israel). A instàncies de la República Àrab de Síria (aliada de la URSS), Cuba envia una brigada de tancs a l'Orient Mitjà. El conflicte finalitza amb un armistici propiciat pels EUA i la URSS.
- 1975-1991. Guerra Civil d'Angola. Castro inicia l'Operació Carlota, amb els objectius de sostenir el govern del Moviment Popular per a l'Alliberament d'Angola, assegurar l'alliberament de Namíbia i afeblir l'estat Sud-africà, que encapçalava el bàndol contrari de la guerra anglesa. El conflicte ajuda en l'afebliment del govern Sud-africà, que és aprofitat pels ciutadans negres del país per acabar amb l'Apartheid.
- 1977-1988. Guerra Civil d'Etiòpia i Guerra de l'Ogaden. Cuba trasllada una part de l'exèrcit a l'Àfrica per ajudar la República Democràtica Popular d'Etiòpia en el seu manteniment com a estat.
- 1979-1990. Revolució Sandinista de Nicaragua. Castro envia personal militar al país centreamericà per dirigir els nous serveis d'intel·ligència i seguretat arran de la revolució de caire socialista.

Amb aquest recull d'intervencions militars a l'estranger, podem observar la gran importància que tenia per al govern de Fidel Castro el posicionament estratègic global de l'illa-nació. Per posar en relleu la seva influència militar internacional cal recordar un fet que succeí dins de les seves pròpies fronteres i que va estar a punt de posar el món en una confrontació nuclear: l'incident dels míssils de Cuba. A grans traços, els russos havien instal·lat llançadores de míssils a l'illa que podien disparar càrregues nuclears amb capacitat d'arribar a territori nord-americà. Durant 13 dies, el planeta sencer va estar pendent de Cuba.

La sorprenent i vertiginosa creixuda en influència internacional de Cuba sota Fidel Castro no es va limitar a l'àmbit militar, però: també va ser un focus important de poder ideològic. Aquest paper de guia sobretot el va tenir respecte de la resta de països llatinoamericans i va tenir la seva culminació els primers anys del segle XXI, quan diversos països van votar democràticament un grapat de partits d'inspiració socialista.

Una vegada acabada la Guerra Freda, i ja a la dècada dels 2000, hem pogut observar com un nou moviment d'esquerres ascendia al poder de diferents estats llatinoamericans. Amb aquest nou auge de l'anomenat Socialisme del segle XXI, l'estat cubà ha recuperat el simbolisme i influència perduda amb el desmembrament de la URSS. Aquest moviment polític de diferents països, amb les seves particularitats nacionals i regionals, ha buscat sempre el suport simbòlic de Fidel Castro, tot demostrant-ne la influència, i ha impulsat una organització internacional d'àmbit llatinoamericà

anomenada ALBA (Alianza Bolivariana para los Pueblos de Nuestra América). ALBA va ser fundada el 2004 a l'Havana per Veneçuela i Cuba, amb un focus en la cooperació i integració econòmica, social, política i cultural dels països signants. A l'organització s'hi ha anat sumant una gran part dels països llatinoamericans, i està molt influïda per l'estat cubà en àmbits com el model educatiu, el sanitari, la seguretat interna i la intel·ligència militar.

Per acabar de definir el pes internacional del país sota la tutela de Fidel Castro, podem definir Cuba, com una potència humanitària. Cuba envia regularment ajuda i equip mèdic per atendre emergències sanitàries a l'estranger, i ofereix serveis mèdics i beques universitàries per estudiar a l'illa a estudiants de països en vies de desenvolupament. Recentment, podem trobar exemples d'enviament de personal mèdic a combatre la crisi de l'ebola a l'Àfrica occidental.

Una vegada comparats el llegat en política exterior del període d'abans de la Revolució Cubana i la influència posterior de l'illa, amb el govern de Fidel Castro i el seu germà, podem arribar a una primera conclusió: Fidel Castro (i Raúl Castro) han aconseguit que el país passés de ser un quasiprotectorat dels Estats Units a una potència regional amb una notable capacitat d'exterioritzar els seus interessos. És una fita molt remarcable, si tenim en compte la seva mida, condicions i la zona geopolítica on es troba.

Cuba és una illa de tan sols 11 milions d'habitants, semblant a Guatemala, un país sense pràcticament influència exterior, pel que fa a la població, l'extensió territorial i el producte interior brut. A més, l'illa està situada en un indret de món que fa molt difícil una gran ascendència a nivell estranger: al costat hi té la gran potència mundial i al voltant petits països sense cap mena de poder internacional, al marge de Mèxic. Per tant, podem afirmar que les polítiques públiques cubanes enfocades en l'àmbit internacional han donat al país un avantatge competitiu molt valuós respecte els seus veïns (a exclusió, lògicament, dels Estats Units i Mèxic, països que els superen molt àmpliament en quant a territori i població) i als països d'altres llocs del món que li són similars en demografia, extensió, capacitat econòmica i situació geopolítica.

Bibliografia:

- *“¿Qué tan influyente en el mundo sigue siendo Cuba?”*, article d'Arturo Wallace, periodista de la BBC Mundo, publicat el 14 d'agost de 2015 a BBC Mundo. http://www.bbc.com/mundo/noticias/2015/08/150814_cuba_importancia_finde_analisis_aw

- *“La Revolución Cubana y su influencia en las izquierdas latinoamericanas y caribeñas”*, conferencia de Carlos Alzugaray Treto, doctor en ciències històriques, professor titular del Centro de Estudios Hemisféricos y sobre Estados Unidos de la Universidad de La Habana, redactada per presentar el Simposi el 17 de desembre de 2009 sobre el 50è aniversari de la Revolució Cubana celebrat a l’Institut d’Estudis Llatinoamericans de la Universitat d’Estudis Estrangers de Kyoto.
https://www.kufs.ac.jp/ielak/pdf/kiyou09_07.pdf
- *“América Latina entre la revolución Cubana y las dictaduras”*, article de Felipe Pigna, historiador de l’Institut Superior del Professorat Joaquín V. González i consultor sobre Amèrica Llatina a The History Channel, publicat el 26 de novembre de 2016 al web El Historiador.
http://www.elhistoriador.com.ar/articulos/america_latina/revolucion_cubana/revolucion_cubana_y_dictadura.php
- *“La agitada aventura del Granma”*, article d’Alfonso González Quesada, professor de l’àrea de documentació de la Universitat Autònoma de Barcelona, publicat al número 585 de la revista Historia y Vida de novembre 2016.
- Pàgina web ALBA (Alianza Bolivariana para los Pueblos de Nuestra América <http://alba-tcp.org/>)

Imatge: Fidel Castro al 2006, mesos abans de deixar el poder. **Font:** Wikipedia.com.